

ԼԵԶՈՒՍԳԻՏԱԿԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌԵՐ

ԳՐԻԳՈՐ ՄԱԳԻՍՏՐՈՍԻ ԹՂԹԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

(տպ. Աշխատանքատեղ 1910)

(Շար. տես Բազմ. 1924, էջ 864)

28. Էյիոսական «արեգակնային». Բազմ-կացուցանես ըստ վիճակելոց երանաւե-տական դասու ըստ Էյիոսական երբորդ լոյսդ կամ Սրովրէական հեղուքն (էջ 16): — Մեր բառին դէմ ուրիշ ձեռագիր մը ունի իշխանական, և Կոստանեան՝ էջ 330 կը կարծէ որ ստիկա՝ Էյիոսական բառին թարգմանութիւնն ըլլայ: Բայց իսոցը հոս ուղղուած է Պետրոս Գետադարձ կաթուղիկոսին, որով «իշխանական» անյարմար կու գայ: Ըստ իս պարզապէս յն. ἡλιος «արեգակ» բառն է և կը նշանակէ «արեգակնային»:

29. Թեամփոր «տաճար». Վկայու-թիւնը տնի սփողել բառին տակ. ձեռա-գիրներն ունին բնամայ փաստեացն, բեւ-մոյփորացն, բեամայփաստեացն. վերջինը՝ որ սխալ գրչութիւն մ'է, իբր ուղիղ մտցուած է բնագրին մէջ, մինչդեռ պէտք էր դնել բեամփոր < յն. Θεομωφόρον «տաճար», որ մէկ անգամ ալ գործածուած է Սե-կունդոսի մէջ բեամփորոն ձեւով (տնի ծաշեան, Das Leben und die Sentenzen der Phil. Secundus, Wien 1895, էջ 27):

30. Թեախոյի «ուսումնասիրել». Եւ այսորիկ յորձատեսակ և յանհատան վա-րին, եթէ մանրամասնաբար թեախոյեցիս (էջ 113. այլ ձ. Թեախոյեցիս, որ թե-րևս աւելի ընտրելի է). Այլուր Մագիս-տրոս կը գործածէ րեակիսիորիս «ուսում-նասիրութիւն» (էջ 206): Մագիստրոսի այս թուղթն ալ Հանդէսի մէջ (1892, էջ 167 ք) նոյն տեղն ունի րեակիսիեցիս:

31. Թգորեակ, անտոյդ բառ. գործա-ծական է բժշկական հաստատօր մը մէջ,

Մագիստրոս Թուելով հազարին օգուտնե-րը՝ կ'աւելցնէ. «ծնուցանէ արիւն յստակ և ուղղոյն գաղափար գոլոշեաց թգորեակն պտոյ» (էջ 96), այլ ձ. ունի րյորեակն պտոյ. վերջին պտոյ ձեւը գործածուած է նաև էջ 126. Եւ յարմարեալ ընդ այն ևս ալն խիթ պտոյ որք զարկնէ, տայր Պոսկիւնայ (այլ ձ. և սակս խիթպտոյ որթ զոր ալնէ): Դժբախտաբար այս հատուածն ալ իսնգարուած է. իսոցը Պոսկիւնայ մասին է, որ կ'ուզէր գայլի աչք մը փակցնել ճակտին մոմով՝ քնաւ ըսն չունինալու համար. և ասոր համար խնդրեր է քաջ որսորդէ մը՝ որ իրեն գայլի աչք մը բերէ: Աւելցը կաշառեր է որսորդը, որպէս զի գայլի աչքի տեղ արջի աչք մը տայ: Այս աչքին քննը են (յարմարեալ) պուտի (բժյա է) խէժ և որթ զորակնէ (?):

32. Իմայրեակ «կակուղ». Զլպրծոտ և իմայրեակ ողորկատեսիլ տպակատա-րազ (էջ 236): Վրովը դրուած համագոր բառերն է ձեւի նմանութենէ կրնանք հետեցնել թէ նոյն է յն. μαλπτός «կա-կուղ, միզով, հաճելի, քնքոյշ» բառին հետ: 33. Խրատական, անստոյդ բառ. գոր-ծածուած է շատ մութ ոտանաւորի մը մէջ (էջ 236). Բարայական պայքար պարսի բւրատական աճապարեալ, կրնայ ուղղուիլ խրատական:

34. Լալաւարթիւն «պապաչումն». տես աշխատքի:

35. Լիզոն. արդեօք յն. λύγος «ուռիէ պսակ» բառն է. վկայութիւնը տնի սփո-ղի:

36. Խաղոյի «խորամանկութիւն». Ա-ռեալ զգօրս Մարաց չոգաւ ի վերայ Գո-հականաց և ազդեալ ի ծածուկ պատրաստէ զնոսա յեզր անձուկ ձորակին և յայսպիսի խաղտիս ծպտեալ և ի ծերպս անձաւին մուծանէր և նշանակի արարեալ, զոր յա-ռաջ զգուշացուցեալ էր, արկանէր զնոսա ի սատակումն (էջ 229): — Պատմութիւնը հետեւեալն է. Բաւարդանը Վարրակէսէն զօրք կ'առնէ՝ Գոհականներուն դէմ կուռե-լու համար, բայց ասոնց հետ գաղտնի պայման կապելով՝ Վարրակէսի զօրքը նեղ

ծորի մը մէջ կը ձգէ և բոլորն ալ կոտորել կու տայ:

37. Խաճառ «ածուխի կտոր»։ Հագլու հագ ի տոչորեալս հասար խանձառ, զի ստուգապէս ըստ անուանն մեն թուի թէ եղեալ խանձառ յաւէտ տոչորմամբ (էջ 70)։ — Կը նկարագրէ ամատնային ճամբորդութիւն մը, երբ սաստիկ տաքէն նեւ դուած ու խաշուած՝ հասեր են Խաճառ գիւղը։ Հոս բառախաղ մը կ'ընէ։ մենք ալ գիւղին անուներն համեմատ Խաճառ դարձանք, կ'ըսէ։ Բառս կը զանեմ նոր գաւառականներուն մէջ խանգար «ածուխի կտոր, մճիր» ձևով և անշուշտ խաճառ մատնէն է։

38. Խաճանցուցանել «հրապուրել, որ սալ»։ Թողից և գիւլայն, որ զգկունսն զկնի իւր խանձեցուցեալ նմա (էջ 206)։ Սակս հրաժշտացն է բանս այնոցիկ, որք մերկ (լոկ) երգով զգկունսն խանձացուցանէին և զծառս կաղնիս ուր և կամէին փոփոխելն (էջ 123)։ — Կը պատկանի խաճ «կեր որսոյ, խայծ» արմատին։

39. Խարբ։ անստոյգ բառ, երկու անգամ զործածուած է Հօի նամակին մէջ, որ Մագիստրոս կ'ուղղէ Գագիկ Բ. Թաւաւորին։ Ո՛չ գիտես, զի համարեցի այս քան ժամանակ։ զիս համալուծ առնես որդւոյդ խեղկեալ խարբի... Ի խարբի որդւոյդ ի զանգատ զնա (էջ 212-3)։ Կոստանեան այս բառը յատուկ անուն համարելով՝ գլխատառով կը զրէ և էջ 337ա անուանց ցանկին մէջ կը զնէ ուղ. Խարբ ձևով. ՆՀԲ հասարակ անուն կը համարէ, թէեւ կը կասկածի որ յատուկ անուն ըլլայ։ «Խարբ, կարծի նոյն ընդ խարբանդակ, ուսող խմող, եթէ չիցէ յատուկ անուն»։ Ջախշախեան կը մեկնէ «անիրաւ, անզգամ, խառնակեցիկ», իսկ Առձ. Բառ. երկուքին տուած նշանակութիւնները կը միացնէ։ Միգի համար զը-ժուար է ստուգել թէ ասոնցմէ որն է ստույգ։ Գագիկ Բ-ի որդիներուն անունները աւանդուած չեն։ Ինձ ծանօթ է միայն երէց որդին Յովհաննէս՝ որ փեսայացաւ Անիի յոյն զբախն և յետոյ Վրաստան ու

Պոլիս գնաց, ուր և միտաւ (տես Ուռն. էջ 220 և Վրդ. պոմ. Կ)։ Բայց Խարբ անուն կայ. մէկ անգամ յիշուած կը զըսուեն մ այս անունը սեռ. Խարբի ձևով. ա. սիւկա Սակոի որդին էր և իր եղբայրներուն հետ Շոռոթ գիւղը նուիրեց Տաթևի վանքին՝ 1026 թուին (տես Օրբել. ԾԵ)։ Կը սխալի կոստանեան՝ բառին ուղղականը զնեւով Խարբի. ասով անշուշտ բառս կ'ուզէ կցել արար. gharib ձևին հետ, որմէ ծագած է հայոց մէջ Ղարիբ, Խարիկ յաւտուկ անունը. բայց ԺԱ դարուն արար. gh ձայնը չէր կրնար իս արտասանուիլ, ասիկա նոր ժամանակի երևոյթ է և այն ալ յատուկ է միայն Պոլսոյ, Նոր-Նախի. Ղևանի և Արևմտեան փոքր-Ասիոյ հայոց բարբառներուն։ Ըստ իս բառին ուղղականը Խարբ է և ծանօթ խարբ «սուր, թուր» զոյականէն յառաջացած է, ինչպէս որ իրօք ալ ունինք Սոյր յատուկ անունը։

Միւս կողմէ խարբ կրնայ գէշ իմաստով ածական մ'ըլլալ. ասոր հետ հմտա. ա. բար. xarba «կրօնքի և ազգութեան դժ խռովութիւն հանող. 2. Թերութիւն, պակասութիւն, xarb «զոգութիւն ընել» (տես Գամուկի թրք. թրգւ. Ա. 118) և մանաւանդ վրաց, խարբի «ազահ, անկուշտ»։ Կը սխալի Մառ, Գեղեակ. հին հայ. էջ 265 վրաց. խարբի բառը փոխառեալ զնեւով հայ գւռ. * խարփ (իրը հարբած) են. Թաղեալ ձևէ մը՝ իմաստի զոյգն փոփոխութեամբ։ Ո՛չ հ. խարփ և ոչ հարբ կրնան տալ վրաց, խարբի, որուն հարազատ ներկայացուցիչն է Հ. խարբ։

Այս երկնշտունքին մէջ մէկ ապահով ելք կայ. ասիկա է խարբոյթիւն «անիրաւութիւն, անառակութիւն» բառը՝ զոր կը յիշեն Ջախշախեան և առձեռն բառարանները։ Այս բառը չուի ՆՀԲ. ես ես տակաւին պատահած չեմ հայ մատենագրութեան մէջ. բայց եթէ իրօք զոյութիւն ունի՝ կը լուծէ խնդիր և խարբ ենթադրեալ յատուկ անունը կը դառնայ հասարակ ածական։

(Շարունակելի)

Հ. ԱՅՈՒՆՅԱՆ